

9. Κυριακή τῆς Ὁρθοδοξίας. Εἰκονομάχοι

Οἱ εἰκόνες καὶ τὰ διάφορα κειμήλια τῆς ἐκκλησίας ἄρχισαν νὰ προσελκύουν τὴν προσοχὴ καὶ τὴ λατρεία τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἀκόμα. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ζωγραφίζον στοὺς τοίχους καὶ σὲ ξύλα τὰ πρόσωπα τοῦ Ἰησοῦ, τῆς Παναγίας καὶ τῶν διαφόρων ἁγίων.

Πολλοὶ ὅμως ἀμόρφωτοι χριστιανοὶ στὴν ἐποχὴ τῶν βυζαντινῶν χρόνων ἀντὶ ν' ἀποδώσουν τιμὴ καὶ λατρεία στὰ πρόσωπα, ποὺ παρίσταναν οἱ εἰκόνες, λάτρευαν αὐτὲς τὶς ἴδιες τὶς εἰκόνες. Χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουν δηλ. ἔπεσαν στὴν εἰδωλολατρεία.

Τὴν ἴδια αὐτὴ ἐποχὴ εἶχε πιάσει τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ κάθε κοινωνικὴ τάξη καὶ μόρφωση ἢ μανία τῶν μοναστηριῶν. Οἱ πλοῦσιοι καὶ οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι τοῦ κράτους ἔχιζαν δικὰ τους μοναστήρια, νὰ τὰ ἔχουν σὰν καταφύγια ἀπὸ τὶς διάφορες περιπέτειες τῆς ζωῆς. Τὸ ἴδιο ἔκαναν καὶ πολλοὶ ἄρρωστοι, ποὺ πίστευαν πὼς, γιὰ ν' ἀποχτήσουν τὴν υἰεΐα τους, ἔπρεπε νὰ ἰδρῦσουν ἓνα μοναστήρι.

Ὅλα αὐτὰ εἶχαν σὰν ἀποτέλεσμα νὰ προσέρχωνται στὸ μοναχικὸ βίο οἱ νέοι κατὰ χιλιάδες. Κι αὐτὸ ὄχι ἀπὸ σεβασμὸ πρὸς τὴ θρησκεία, ἀλλὰ γιὰ ν' ἀπολαμβάνουν τ' ἀγαθὰ τῆς ζωῆς χωρὶς κόπους καὶ χωρὶς ἰδιαίτερες φροντίδες. Ἔτσι ὅμως ὁ στρατὸς ἔχασε τοὺς στρατιῶτες του, τὰ χωράφια ἔχασαν τοὺς γεωργοὺς καὶ ἡ βιομηχανία τοὺς ἐργάτες. Ἔχασε καὶ ἡ πολιτεία τὰ εἰσοδήματά της, γιὰ τὴν ἰδίαν εἰκονομαχίαν εἶχαν στὴν κατοχὴ τους πολλὰ καὶ μεγάλα κτήματα καὶ δὲν πλήρωναν φόρους.

Ὁ αὐτοκράτορας Λέων ὁ Ἰσάυρος γιὰ τὴν θεραπεία αὐτοῦ τοῦ κακοῦ ἔκαμε διάταγμα τὸ 726 μ.Χ. μετὰ τὸ ὁποῖο ἀπαγόρευε νὰ λατρεύουν τὶς εἰκόνες καὶ τὰ λείψανα. Δὲν ἔβγαλε τὶς εἰκόνες ἀπὸ τοὺς ναοὺς, ἀλλὰ διέταξε νὰ τὶς ἀνεβάσουν πρὸ ψηλά, ὥστε νὰ μὴ τὶς φτάνη σὲ τόσο ὕψος ἢ ἐκδήλωση τῆς λατρείας τῶν πιστῶν. Καὶ ὅμως ἡ λατρεία τῶν εἰκόνων καὶ τῶν λειψάνων ἐξακολούθησε.

Αὐτὸ ἀνάγκασε τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἐμποδίσῃ μετὰ τὴ βία αὐτὴ τὴν ἐκδήλωση τῆς εἰδωλολατρείας. Τὸ 730 μετὰ τὸ νέο διάταγμα ὄρισε τὴν ἀποβολὴ ἀπὸ τοὺς ναοὺς τῶν εἰκόνων, ποὺ παρίσταναν ἁγγέλους, ἁγίους καὶ μάρτυρες. Σύγχρονα ἀπαγόρευσε τὴ λατρεία τῶν εἰκόνων καὶ στὰ σπίτια τῶν πιστῶν.

Ὁ λαὸς ὅμως καὶ ὁ κλῆρος χαρακτήρισαν τὴν ἀπαγόρευση αὐτὴ σὰν ἀσέβεια καὶ ἐνέργεια ἀντιχριστιανικὴ. Ἡ ἀντίθεση τοῦ κλήρου καὶ προπαντὸς τῶν μοναχῶν μετὰ ἀρχηγό τους μιὰ μεγάλῃ φυσιογνωμία τῆς ἐποχῆς, τὸν Ἰωάννη Δαμασκηνό, εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ διακρηθῶν

οί χριστιανοί σὲ δυὸ ἀντίθετες παρατάξεις, τοὺς εἰκονομάχους καὶ τοὺς εἰκονολάτρεις.

Δημιουργήθηκε μεγάλη ταραχὴ στὴν Ἐκκλησία τότε ἐξ αἰτίας τοῦ διωγμοῦ τῶν εἰκόνων, πὺν κράτησε καὶ στὴν περίοδο τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Ε΄.

Ὁ αὐτοκράτορας Κωνσταντῖνος ἔβλεπε πὺς, ἂν καὶ εἶχαν ἀπαγορευτὴ οἱ εἰκόνες, ἐξακολουθοῦσαν νὰ ὑπάρχουν προπάντων στὰ μοναστήρια καὶ στὰ σπίτια τῶν χριστιανῶν.

Κάλεσε σὲ συσκέψεις τὸν ἀνώτερο κλῆρο καὶ κατάληξαν στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ λατρεία τῶν εἰκόνων ἔπρεπε νὰ καταπολεμηθῆ μετὰ Οἰκουμενικῆ συνόδου. Ἀφοῦ τὰ διατάγματα τοῦ αὐτοκράτορα δὲν ἐμπόδισαν τὸ λαὸ καὶ τοὺς καθυστερημένους μοναχοὺς ν' ἀποφύγουν τὴν εἰκονολατρεία, μιὰ ἀπόφαση τῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου, σκέφτηκαν ὅτι θὰ γινόταν περισσότερο σεβαστὴ.

Κάλεσαν λοιπὸν στὴν Κωνσταντινούπολη Οἰκουμενικὴ συνόδου τὸ 754 γι' αὐτὸν τὸ σκοπὸ καὶ ἦρθαν 348 Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας.

Στὴ συνόδου ἀποφασίστηκε ἡ καθαίρεση τῶν εἰκόνων καὶ στὶς 8 τοῦ Αὐγούστου τῆς ἴδιας χρονιᾶς οἱ συνοδικοὶ πατέρες πέρασαν τὸν Κεράτιο καὶ μεγάλη πομπὴ πῆγαν μαζί μετὰ τὸ βασιλιὰ στὸ ναὸ τῶν Βλαχερνῶν, ὅπου ἀναγνώστηκαν μετὰ πανηγυρισμοὺς οἱ ὅροι τῆς Οἰκουμενικῆς συνόδου.

Ἡ ἀπόφαση τῆς συνόδου δὲν περιορίστηκε μονάχα στὴν ἀποβολὴ τῶν εἰκόνων ἀπὸ τοὺς ναοὺς, ἀλλὰ καταδίκασε καὶ τὴν κατασκευὴ εἰκόνων ἢ τὴν ἀπόκρυψή τους.

Παρ' ὅλες αὐτὲς τὶς ἀποφάσεις καὶ τὰ βασιλικὰ διατάγματα ἡ λατρεία τῶν εἰκόνων συνεχίστηκε. Τὸ χάσμα ἀνάμεσα στοὺς εἰκονολάτρεις καὶ τοὺς εἰκονομάχους δὲ γεφυρώθηκε. Ἡ μεγάλη ταραχὴ ἀναστάτωσε κυριολεκτικὰ τὴν Ἐκκλησία.

Τὴν ἀναταραχὴ αὐτὴ καὶ τὴ διαμάχη ἀνάμεσα στοὺς χριστιανοὺς θέλησε νὰ σταματήσῃ ἡ αὐτοκράτειρα Εἰρήνη ἢ Ἀθηναία.

Ἡ αὐτοκράτειρα κάλεσε τὴν ἑβδόμη Οἰκουμενικὴ συνόδου στὴ Νίκαια τὸ 787, γιὰ νὰ ἐπιλύσῃ τὸ ζήτημα τῶν εἰκόνων. Ἡ συνόδου ἀποφάσισε νὰ ἐπαναφερθοῦν οἱ εἰκόνες στοὺς ναοὺς καὶ καθόρισε, ὅτι ἡ τιμὴ καὶ ὁ σεβασμὸς δὲ δίνεται στὸ ὕλικὸ τῶν εἰκόνων, τὸ ξύλο καὶ τὰ χρώματα, ἀλλὰ στὰ πρόσωπα πὺν εἰκονίζονται.

Ἡ εἰκονομαχικὴ ὁμως φιλονικία ἐξακολούθησε νὰ ταραξῇ τὴν Ἐκκλησία. Ἦταν τόσο βαθιὰ ριζωμένη ἡ διάσταση ἀνάμεσα στοὺς εἰκονομάχους καὶ στοὺς εἰκονολάτρεις, ὥστε οὔτε οἱ ἀποφάσεις τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς συνόδου μπόρεσαν νὰ ξαναφέρουν τὴ γαλήνη στὴν τρικυμία τῶν ψυχῶν.

“Όταν ανέβηκε στο θρόνο ο Λέων Ε΄ ο Ἀρμένιος, κάλεσε ἄλλη σύνοδο καὶ αὐτὴ ἀποφάσισε τ’ ἀντίθετα ἀπὸ τὶς ἀποφάσεις τῆς Ζ΄ συνόδου. Πάλι λοιπὸν οἱ εἰκόνες βρέθηκαν σὲ διωγμό. Τὰ μοναχικὰ τάγματα τότε μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸ Θεόδωρο Στουδίτη, ἡγούμενο στὸ μοναστήρι τοῦ Στουδίου, ἔκαμαν ἀνοιχτὴ πολεμικὴ τῆς νεώτερης ἀπόφασης τῆς συνόδου. Ὁ Λέων πρόσταξε τότε ν’ ἀφαιρεθοῦν οἱ εἰκόνες μὲ τὴ βία. Καὶ ὁ διωγμὸς συνεχίσθηκε, ὥσπου ανέβηκε στὸ θρόνο τοῦ Βυζαντίου ἡ Θεοδώρα, ἡ σύζυγος τοῦ αὐτοκράτορα Θεοφίλου, πὺν εἶχε πεθάνει.

Ἡ Θεοδώρα φρόντισε γιὰ τὴν ἀναστήλωση τῶν εἰκόνων μὲ νέα πάλι σύνοδο, πὺν τὴν ἀποτέλεσαν ἐπίσκοποι καὶ ἄλλοι κληρικοὶ φίλοι τῶν εἰκόνων.

Ἡ σύνοδος αὐτὴ ξανάφερε σὲ ἰσχὺ τὴν ἀπόφαση τῆς Ζ΄ Οἰκουμενικῆς συνόδου. Γιὰ νὰ τιμήσουν τὴν ἀναστήλωση τῶν εἰκόνων τότε ἔγιναν γιορτὲς τὴν πρώτη Κυριακὴ τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς τοῦ 843 μ.Χ. Ἀπὸ τότε ἡ Κυριακὴ αὐτὴ λέγεται «Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδόξιας» καὶ γιορτάζεται ἡ ἀναστήλωση τῶν εἰκόνων. Στὴ γιορτὴ ψάλλεται τὸ τροπᾶριο: Ἐὐχαριστοῦμεν, Ἁγαθέ, αἰτούμενοι συγχώρησιν τῶν πρᾶσμάτων ἡμῶν, Χριστέ ὁ Θεός. Βουλήσει γὰρ ἠυδόκησας σαρκὶ ἀνελθεῖν ἐν τῷ σταυρῷ, ἵνα ρύσῃ οὓς ἔπλασας ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ. Ὅθεν εὐχαρίστως βοῶμεν Σοι. Χαράς ἐπλήρωσας τὰ πάντα, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, παραγενόμενος εἰς τὸ σῶσαι τὸν κόσμον».

